

کارمایه‌های آموزگاران در تدریس کتاب فارسی پایه سوم

• عبدالرحمن صفارپور

توانایی درک و فهم مهارت‌های زبانی، پیش‌نیاز تمام دروس در طول تحصیلات آموزشی و کلاسیک افراد است و همچنین زیربنای آموزش مهارت‌های زبانی در پایه‌های اول و دوم ابتدایی گذاشته می‌شود؛ بنابراین، چنانچه دانش‌آموزان پایه سوم، مفاهیم و مهارت‌های زبانی پایه اول و دوم را به‌خوبی فرا نگرفته باشند، در یادگیری مفاهیم و مهارت‌های زبانی پایه سوم و پایه‌های بعدی با مشکلات فراوان مواجه خواهند شد. بر این اساس، آموزگار پایه سوم نیاز دارد با کلیه مفاهیم آموزشی مهارت‌های زبانی، اهداف و روش تدریس آن‌ها در پایه اول و دوم ابتدایی آشنایی کامل داشته باشد تا بتواند میان مهارت زبان‌آموزی پایه سوم به‌طور کلی و آن دسته از مفاهیم زبان‌آموزی که دانش‌آموزان قبل از این در پایه‌های اول و دوم ابتدایی یاد گرفته‌اند، ارتباطی مستقیم و ملموس برقرار کند. آموزگار می‌تواند در صورت نیاز از راه آموزش «جبرانی» موارد آموزشی لازم را بازآموزی و یادآوری کند و با این روش، مشکلات مهارت‌های زبانی ریشه‌ای و پایه‌ای دانش‌آموزان را از میان بردارد.

بنابراین، آموزگار باید:

• اهداف مهارت‌های زبانی موجود در هر درس کتاب تازه تألیف را همراه با روش آموزش آن به‌خوبی بداند.

• میان مهارت‌های زبانی فارسی تازه تألیف و سایر کتاب‌های درسی این پایه از نظر خوانشی، آموزشی و نوشتاری و درک پیام آن‌ها ارتباط منطقی برقرار کند.

• از کلیه مهارت‌های زبان‌آموزی در کتاب فارسی پایه چهارم و پایه‌های بالاتر اطلاع دقیق داشته باشد تا بتواند میان آن‌ها و مهارت‌های زبانی پایه سوم، ارتباط آموزشی منطقی برقرار کند.

• از کلیه مفاهیم، کلمه‌ها و ترکیب‌هایی که دانش‌آموزان در کتاب‌های اول و دوم به‌ویژه در کتاب فارسی خوانده‌اند، اطلاع داشته باشد تا در فرصت‌های مناسب آموزشی مهارت‌های زبانی از آن‌ها به‌نفع آموزش مطالب زبانی کتاب فارسی تازه تألیف پایه سوم استفاده کند.

• برای تفهیم و تلفیق مفاهیم کتاب‌های ریاضی، علوم، اجتماعی و دینی تازه تألیف پایه سوم، آموزگار هنگام تدریس مطالب

تصویرگر: میثم موسوی

هر یک از آن‌ها، کلمه‌ها، ترکیب‌ها و اصطلاحات فنی و کلیدی هر درس را از نظر تلفظی، معنایی و املائی آموزش دهد.

● برای آموزش مهارت‌های زبانی هر درس کتاب فارسی تازه‌تألیف برنامه‌ی مدون و از پیش تعیین‌شده‌ای داشته باشد و بداند که در هر جلسه‌ی آموزشی چه چیزی را و چگونه باید به دانش‌آموزان آموزش دهد.

● در زمینه‌ی آموزش مهارت‌های زبانی به دانش‌آموزان، روش‌ها و شیوه‌های گوناگون تدریس را در نظر داشته باشد و از هر یک در زمان مناسب استفاده کند. چون امکان دارد به کارگیری یک روش آموزشی برای همه‌ی دانش‌آموزان کلاس نتیجه‌ی یکسان و مطلوبی نداشته باشد.

پیش‌نیازها و هم‌نیازهای آموزگار برای تدریس هر درس از کتاب تازه‌تألیف پایه‌ی سوم

● با اهداف کلی و رفتاری هر درس آشنا شده باشد.
● نحوه‌ی تدریس هر بخش و هر نکته از درس را بداند.
● نحوه‌ی ارزش‌یابی هر بخش و نکته‌ای از درس را پیش‌بینی و اجرا کند.

● کلمه‌ها و ترکیب‌های تازه و مشکل هر درس را از نظر تلفظی، معنایی و املائی برای خود مشخص کند.

● تمرین‌های مکمل هر بخش از درس را با توجه به نیاز دانش‌آموزان کلاس خود پیش‌بینی کند.

برای موفقیت کتاب فارسی تازه‌تألیف، باید نکات زیر را در نظر داشت

۱. هر کتاب درسی تازه‌تألیف به یک «راهنمای معلم» نیاز دارد که جامع، مانع و شناسا باشد. این مهم باید از طرف کارشناسان مؤلف، تألیف شود و مورد تأیید کارشناسان آموزشی هر بخش قرار گیرد و قبل از سال تحصیلی به دست آموزگاران پایه‌ی سوم برسد تا آن را مطالعه کنند و در اجرای کتاب فارسی تازه‌تألیف از آن کمک بگیرند.

۲. برای مناطق آموزشی مختلف کشور، مدرسانی توانا انتخاب شوند که هم تجربه‌ی تدریس در پایه‌های ابتدایی را داشته، هم کتاب تازه‌تألیف سوم را به‌خوبی مطالعه کرده و هم توانایی انتقال آن‌ها را داشته باشند.

برای گزینش مدرسان لازم است ضوابطی در نظر گرفته شود تا در نتیجه‌ی کارکرد صحیح و مفید آنان در هر منطقه‌ی آموزشی نتیجه‌ای مطلوب و مثبت حاصل شود. در غیر این صورت، کار بسیار مشکل‌زا خواهد شد و نتیجه‌ی مطلوبی در بر نخواهد داشت.

۳. برای آموزش کتاب فارسی تازه‌تألیف در مدارس دو نوبته، چند پایه، عشایری، مناطق روستایی، دو زبانه و... زمان لازم در نظر گرفته شود.

۴. مدرسانی که برای مناطق آموزشی مختلف کشور تربیت

می‌شوند، به سادگی در دسترس معلمان پایه‌ی سوم هر منطقه‌ی آموزشی باشند تا در موارد ضروری، معلمان مجری کتاب فارسی سوم تازه‌تألیف شده بتوانند با آنان در تماس دائم باشند و از راهنمایی‌شان بهره‌مند شوند.

۵. معلمی که به‌عنوان مجری کتاب فارسی تازه‌تألیف انتخاب می‌شود، باید از مواد درسی پایه‌ی سوم و مهارت‌های زبانی پایه‌های اول، دوم و چهارم ابتدایی اطلاع کافی داشته باشد.

۶. اهداف آموزشی و تربیتی کتاب تازه‌تألیف فارسی سوم به‌طور واضح مشخص شده باشند.

۷. راه‌کارهای مناسبی برای تدریس در کلاس‌های پرجمعیت ارائه و پیشنهاد شود.

۸. چنان‌چه اشکال چاپی یا غیرچاپی در کتاب فارسی تازه‌تألیف مشاهده می‌شود، معلم مجری به سادگی بتواند با مدرسان و مؤلفان مربوط در تماس باشد و در موقع مناسب رفع اشکال کند.

۹. چنان‌چه معلمان مجری نکته‌ای آموزشی و تربیتی در ارتباط با کتاب فارسی تازه‌تألیف مطرح کنند که درست باشد، مؤلفان از توجیه غیرواقعی آن پرهیز کنند و ضمن پذیرفتن آن نکته، راه‌حلی منطقی و درست پیشنهاد کنند.

۱۰. برای آموزش معلمان مجری وقت و زمان کافی در نظر گرفته شود؛ زیرا با چند ساعت آموزش ناقص نمی‌توان معلمان را برای اجرای کتاب تازه‌تألیف آماده کرد.

۱۱. از آن‌جا که کتاب‌های درسی تازه‌تألیف باید نخست طی یک دوره‌ی آزمایشی در بعضی مناطق آموزشی کشور به اجرا درآیند تا به‌طور استاندارد پالایش یابند، قبل از این فرصت ناشران، معلمان و همکاران مؤلف به‌عنوان «راه‌بلد» اقدام به تهیه‌ی کتاب‌های کمک‌درسی نکنند تا آموزگاران و دانش‌آموزان سرتاسر کشور دچار سردرگمی نشوند.

۱۲. ایجاد ارتباط با والدین و توجیه آنان در زمینه‌ی کتاب فارسی یا کتاب‌های تازه‌تألیف پایه‌ی سوم از ضروریات کار است. بنابراین، در حد امکان در هر محل و منطقه‌ی آموزشی کشور این کار باید انجام گیرد تا ابهاماتی به‌وجود نیاید.

۱۳. حجم کتاب با برنامه‌های هفتگی و سال تحصیلی تناسب داشته باشد.

۱۴. در طول سال تحصیلی در هر منطقه‌ی آموزشی، هر ماه یک بار جلسه‌ای برای نقد و بررسی با حضور مدرسان با تجربه برگزار شود تا کارهای انجام‌شده در ماه گذشته و کارهای آموزشی‌ای که در ماه آینده باید شکل بگیرند، مشخص شوند و مورد نقد و بررسی قرار گیرند.

در ضمن، نتیجه‌ی جلسه‌ها به مؤلفان کتاب تازه‌تألیف انتقال داده شود تا از کم و کیف کار و پیشرفت و مشکلات اجرایی مطلع و آگاه شوند.

۱۵. توجه به آموزش بچه‌های کم‌توان ذهنی و بدنی و هم‌چنین بچه‌های سرآمد، در آموزش کتاب فارسی تازه‌تألیف ضروری است.

مشق عشق

● سهیلا حسینی

آموزگار دبستان علامه طباطبایی، روستای مشک‌آباد، سلطانیه‌ی زنجان

اشاره

برای ما محرم و عاشورا به پدیده‌ای معنوی تبدیل شده است. با فرا رسیدن این روزها شور و غوغایی برپا می‌شود و هر کس به فراخور توان و ذوق، به بیان مافی‌الضمیر خود اقدام می‌کند. یکی از آموزگاران خوش‌ذوق نیز در ایام سوگواری سرور آزادگان، حضرت اب‌عبدالله‌الحسین(ع) و هم‌زمان با تدریس نشانه‌ی (ا) و (ب) و به دلیل این رخداد، در کلاس شعری سروده و برای ما فرستاده است. با توجه به اهمیت و خلوص این متن و تقارن آن با سوگ امام حسین(ع)، با وجود مخدوش بودن وزن شعر در بعضی ابیات، آن را در این صفحه آورده‌ایم.

سال گذشته در یکی از روستاهای شهرستان ماهشان، آموزگار پایه‌ی اول بودم. ماه محرم بود و نشانه‌ی (ا) و (ب) را تدریس کرده و مشغول سرمشق دادن به بچه‌ها بودم. یک به یک در دفتر بچه‌ها واژه‌ی «آب» را می‌نوشتیم و از آنان می‌خواستیم آن را رونویسی و سپس تکرار کنند. فضای کلاس از آوای آب پر شده بود. مریم یکی از دانش‌آموزان مؤدب و درس‌خوان برای آب خوردن اجازه گرفت. او اندکی پس از خروج از کلاس، برگشت و گفت: «خانم اجازه. آب یخ بسته و من خیلی تشنمه.» برای آوردن آب از کلاس بیرون رفتم. شیرهای آب از شدت سرما یخ بسته بود. در خانه‌ی معلم نزدیک ما هم قطره‌ای آب نبود. به کلاس رفتم و گفتم: «مریم، چند لحظه صبر کن.» در چند دقیقه‌ای که به فکر تهیه‌ی آب بودم فرصت را مناسب دیدم و شروع کردم به سخن گفتن از عاشورا و تشنگی یاران امام حسین(ع) در صحرائی کربلا. چون کلاس چند پایه بود، سایر دانش‌آموزان هم وارد بحث شدند؛ تا جایی که اشک از چشمان مریم سرازیر شد. همکارم پس از مدتی در کلاس را زد و خبر آب شدن یخ‌ها را داد اما این بار مریم دلش نمی‌خواست سیراب شود. معرفتی که در چشمان این دانش‌آموز هفت ساله بود، مرا به سرودن این شعر واداشت که آن را به سالار شهیدان تقدیم می‌کنم:

۱۶. یکی دیگر از موارد با اهمیت، نظارت مؤلفان کتاب فارسی تازه‌تألیف شده بر چگونگی اجرای کتاب فارسی تازه‌تألیف شده در مناطق مختلف آموزشی کشور است.

۱۷. در هر منطقه‌ی آموزشی ممکن است معلمان با تجربه و کارآمدی باشند که آموزش نکته‌ای از کتاب فارسی تازه‌تألیف را پیشنهاد کنند که راه‌گشای آموزشی برای کلیه‌ی معلمان کشور باشد. بنابراین، مؤلفان و مدرسان باید از این موقعیت استفاده کنند و باعث دل‌گرمی و اجرای بهتر آموزش در آن زمینه شوند.

۱۸. مطالب مجلات رشد دانش‌آموز، رشد معلم و رشد آموزش ابتدایی تا حد امکان هم‌سو با کتاب فارسی به توضیح نکات ضروری آن بپردازند.

۱۹. از معلمان مجری کتاب فارسی تازه‌تألیف شده به اندازه‌ی توانشان باید انتظار داشت. چنان‌چه آن‌ها در زمینه‌ای ناتوان باشند، برای توانمندکردنشان باید راه‌کارهایی ارائه شود و هر معلم با امکانات و مقدورات منطقه‌ی خود سنجیده و ارزیابی گردد.

۲۰. کتاب کار فارسی هم‌راستا و هماهنگ با کتاب درسی تغییر کند تا مغایرتی با مطالب کتاب نداشته باشد و محتوای هر درس هم‌سو با متن و نکات نگارشی آن باشد.

۲۱. در پایان، چنان‌چه در کتاب فارسی تازه‌تألیف اشتباهات آموزشی از هر نظر دیده شود، مؤلفان محترم با یک نامه‌ی اداری اصلاحی، آن موارد را به مناطق مختلف آموزشی اطلاع دهند تا تأثیر گذار شود. در این صورت، معلمان اقدام لازم را به‌عمل می‌آورند و اشتباه آموزشی رخ نمی‌دهد. این کار به‌طور موقت انجام شود تا در ویراست و چاپ بعدی کتاب درسی آن مطالب تصحیح شود.

عبدالرحمن صفاری‌پور از آموزگاران پیش‌کسوت زبان‌آموزی است. او سال‌ها در مهارت‌زبان‌آموزی مطالعه و تدریس داشته است. از وی در زمینه‌ی الگوهای یاددهی - یادگیری و زبان‌آموزی مقالات و کتاب‌هایی به چاپ رسیده است. او هم‌اکنون با وجود بازنشستگی همچنان به تدریس و همکاری با سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی ادامه می‌دهد.